

SÍDLIŠTĚ LIDU POPELNICOVÝCH POLÍ V LIBIŠANECH

Vít VOKOLEK

Z období lidu popelnicových polí v pozdní době bronzové a starší železné na území východních Čech známe především rozsáhlá žárová pohřebiště. Osady nebyly téměř ještě nikdy zkoumány, alespoň nikoliv v tom rozsahu, aby mohl být rekonstruován alespoň částečný pohled na běžný život obyvatel v tomto důležitém období pravěku. Bylo to způsobeno především tím, že výzkum se v minulosti zaměřil na efektivnější nálezy z nekropolí. Sídlištní objekty, obsahující jen málo zdobený střešový materiál, nebyly v popředí zájmů muzejních pracovníků a sběratelů, alespoň v oblasti Pardubicka. Proto osady z tohoto období zjišťujeme teprve v posledních několika desítkách let jak záchrannými akcemi (na př. Trnová, Rokytno, Slepotice), tak povrchovými průzkumy (Dražkovice, Mikulovice, Lány na Důlku aj.). Z dosud neznámých sídlišť je významná osada v Libišanech, zjištěná na počátku tohoto století.

Libišany (okr. Pardubice) jsou významným pravěkým a slovanským nalezištěm, většina nálezů uložených v muzeích v Pardubicích a Hradci Králové dosud nebyla podrobněji zveřejněna. Znamé jsou hlavně nálezy učiněné při těžbě rašeliny, které byly přisuzovány k tzv. nákolním stavbám,¹⁾ objevené v letech 1912-1914²⁾. Podle dochovaných kamenných nástrojů jak hlazených, tak hlavně štípaných a celkem atypické keramiky, můžeme tyto nálezy, soustřeďující se ve třech dřevěných stavbách zařadit do pozdní doby kamenné, pravděpodobně kultuře nálevkovitých

1) Zpráva p. Vally na schůzi arch. sboru NM z 18. prosince 1912, viz Pam. arch. XXV, 1913, 40-41, zpráva téhož na "Praehistorickém odboru SPSC", Obzor Praehistorický IV, 1913, 9, viz též F. K. Rosůlek, Pardubicko-Holiccko-Přeloučsko, 1909, 377. Zamítavé stanovisko k tzv. nákolním stavbám vyslovil K. Sklenář, Slepé uličky archeologie, Praha 1977.

2) Fr. Vovsky, Ložiska rašelínová u Libišan, Krajem Perštýnů I, č.3, 41.

pohárů.³⁾ Významné jsou i nálezy starší, z mladší doby kamenné.⁴⁾ Slovácké nálezy ze střední doby hradištní byly zachyceny na lok. 4 a mladší doby hradištní jak v pískovně (nal.3)⁵⁾, tak na pahorku uprostřed dnešní vsi, na kterém snad později stávala tvrzka.⁶⁾

V tomto příspěvku chceme zveřejnit nálezy z období lidu popelnicových polí. Převážnou část nálezů, patřících slezskoplatěnické kultuře, získal učitel Fr. Půlpán v r. 1912 v obecním písníku (nal. 3), který se rozkládal na SV okraji obce, mezi silnicí do Hradce Králové a terénní hranou, ohraničující nízko položený a promáčený terén staré inundace labských ramen. Dnes je tato vytěžená pískovna proměněna v hřiště. V těchto místech vyl severní okraj jedné z pískových dun, na které byla osada založena. V r. 1912 zde bylo narušeno 14 sídlištních objektů, z nichž 6 bylo prokopáno. Podle Fr. Půlpána objekty byly 6 m dlouhé, 2,5 - 3 m široké u dna se zužující na 1 m a 100 - 50 cm hluboké. Některé z nich můžeme považovat za polozemnice. Většina získaných nálezů je dnes uložena ve sbírkách muzea v Pardubicích (inv.č. 3516-3638). Další nálezy pocházejí ze sbírky prof. Horáka, který je získal v l. 1937-1938 z jámy ve stěně pískovny (tab. 5:5-10). Při povrchovém průzkumu v letech 1989 až 1990 jsme zachytili pokračování sídliště JZ směrem na parc. č. 333, 336, 337/1.⁸⁾

Nálezy ze sbírky Fr. Půlpána: 1. Střep ze spodku nádoby s vodorovným pupkem a přesekávaným lomem, hruběji vyhlazeného okrového povrchu, vnitřek poškozen, 3516 (tab 2:11). 2. Střep z oblé stěny velkého květináče s tupým zvednutým pupkem, okrového povrchu, vnitřek oláman, 3517 (4:7). 3. Střep z výdutě amforovité zásobnice zdobené svíslými žlábkami, povrch vyhlazen a tuhován, vnitřek okrový, 3518 (4:8). 4. Střep ze stěny nádoby, patrně s uraženým pupkem, hnědočerné barvy, vnitřek okrový, 3519. 5. Střep z horní části zdobené misky, na vnitřní straně se svazky svíslých žlábků vyhlazených v tuhovaném povrchu, 3520

3) V. Vokolek, Počátky osídlení východních Čech. Hradec Králové, 1993, 28.

4) I. Pavlů, V. Vokolek, Early Linear Pottery Culture in the East Bohemian Region, Pam. arch. LXXXIII, 1992, 41-87, Libišany str. 51, obr. 7 jako nal. IV. V. Vokolek, Nález lengyelské keramiky z Libišan. Arch. rozhledy 47, 1995, 506-508.

5) Fr. Půlpán, Sídlní jámy u Libišan. Pam. arch. XXXI, 1919, 36, nad objektem slezskoplatěnické kultury.

6) F. K. Rosůlek, Pardubicko- Holicko- Přeloučsko, 1909, 377.

7) Fr. Půlpán, l.c.

8) J. Kalferst, J. Sigl, V. Vokolek, Archeologické přírůstky v MVČ v Hradci Králové v letech 1990 a 1991. Zpravodaj Muzea v Hradci Králové 18, 1991-92, 16.

(3:3). 6. Střep z okraje květináče zdobeném vodorovnými pupky a mělkými dolíčky, hrubého šedivě okrového povrchu, 3521 (1:17). 7. Část terčové pokličky zdobené řadami nepravidelných vrypů, nerovného šedivě okrového povrchu, 3522 (3:18). 8. Střep z okraje květináče s plastickou páskou, povrch poněkud setřen, červenohnědé barvy s okrovými skvrnami, 3523 (3:5). 9. Střep ze spodku amforovité zásobnice s vodorovným pupkem, povrch nerovný, okrové barvy, 3524, (4:3). 10. Střep ze stěny amforovité nádoby zdobené svazkem rýh, povrch vyhlazen a tuhován, vnitřek okrový, 3525 (3:23). 11. Střep ze široce rozevřeného okraje amforovité nádoby vyhlazeného okrového povrchu, 3526 (2:6). 12. Střep z okraje misky a vytaženým okrajem, povrch vyhlazen, okrově hnědé barvy, 3527 (1:13). 13. Střep z okraje většího květináče s vodorovným pupkem, povrch drsný, šedivě okrové barvy, vnitřek černavý, 3528 (2:12). 14. Zlomek velkého obdélníkovitého pupku okrového povrchu 3529. 15. Střep z nálevkovitě rozevřeného okraje amforovité nádoby vyhlazeného okrového povrchu s tmavými skvrnami 3530 (1:16). 16. Střep z horní části výdutě amforovité nádoby zdobené šrafovanými trojúhelníky, povrch poněkud setřen, okrové barvy, 3531 (4:4). 17. Střep z okraje mísy slabě dovnitř zataženým vyhlazeného hnědočerného povrchu se stopami tuhy, 3532 (2:4). 18) Střep z okraje talíře, na vnitřní straně zdobeném, povrch drsnější, červenohnědé barvy se stopami tuhování, 3533 (1:18). 19. Střep z většího květináče s plastickou, vlnkovitě prolamovanou páskou, povrch hrubší, okrově hnědý, 3534 (4:6). 20. Střep ze stěny nádoby přepáleného a setřelého povrchu, 3535. 21. Střep ze spodku a dna cedníku vyhlazeného okrově hnědého povrchu, 3536 (1:3). 22. Střep ze stěny zásobnicovité nádoby s plastickou, dolíčky přerušovanou páskou, povrch značně setřen, červenohnědé barvy, 3537 (3:19). 23. Střep ze stěny zásobnicovité nádoby s plastickou, dolíčky přerušovanou páskou, přepáleného a setřelého povrchu, 3538 (5:4). 24. Část tenkostěnné mísovité nádoby s hraněnou spodní výdutí a odsazeným hrdlem, pečlivě vyhlazeného a tuhovaného povrchu, 3539, (3:6). 25. Zlomek puku okrového povrchu, 3540. 26. Střep ze stěny nádoby hnědého povrchu, 3541. 27. Střep z okraje květináče s uraženým pupkem, povrch poněkud setřen, okrové barvy, 3542 (2:1). 28. Střep ze stěny květináče s plastickou nepravidelnou páskou, nerovného šedivě okrového povrchu, 3543 (5:1). 29. Střep ze stěny nádoby světle hnědého povrchu, 3544. 30. Střep z misky s naznačeným úzkým hrdélkem, povrch pečlivě vyhlazen a tuhován, 3546 (3:10). 31. Střep z ploché misky s okrajem dovnitř vklopeným, povrch vyhlazen okrově hnědé barvy, 3547 (1:16). 32. Střep ze stěny nádoby setřelého povrchu, 3548. 33. Střep z misky s okrajem šikmo zvednutým, povrch pečlivě vyhlazena tuhován, 3549 (3:4). 34. Zlomek cedníku

okrové barvy, 3550 (5:3). 35. Střep ze stěny nádoby okrového, uvnitř šedivě okrového povrchu, 3551. 36. Střípek ze stěny nádoby černohnědé barvy, 3552. 37. Střep nádoby černavého povrchu, vnitřek okrový, 3553. 39. Střep ze stěny nádoby špinavě okrového povrchu, 3555. 40. Střep z okraje hrncovité nádoby s plastickou přerušovanou páskou vytaženou ve dvojité pupky, hrubšího okrového povrchu, 3556 (1:14). 41. Střep z hrdla a horní části těla velké amforovité zásobnice zdobené pupky na rozhraní a patrně poloobloučky ze žlábků. Povrch nerovně vyhlazen, tuhován, vnitřek červenohnědý, 3557 (2:5). 42. Střep zdobené amfory vyhlazeného hnědočerného povrchu, 3558 (1:1). 43. Střep ze spodku amforovité zásobnice s vodorovnými pupky, povrch hrubší, okrové barvy, vnitřek více šedý, 3559 (3:14). 44. Střep ze stěny nádoby tmavohnědé barvy, 3560. 45. Střep z horní části mísy s ostře vysedlým lomem, povrch vyhlazen, hnědočerné barvy, 3561 (1:5). 46. Část mazaninové stěny nebo podlahy pece s plochami na obou stranách, 3562. 47. Střep ze silnější stěny nádoby přepálený a korodovaný, 3563. 48. Střep z horní části nádoby s vodorovně seříznutým okrajem a plastickým žebírkem pod ním, vyrobený z tuhového materiálu, vyhlazeného černavého povrchu, 3565 (1:9). 49. Střep z rozevřeného okraje amforovité nádoby hruběji vyhlazeného červenohnědé barvy, 3566, 3585 (1:10). 50. Střep z nepatrně zvednutého okraje mísky vyhlazeného černohnědé barvy, 3567 (1:15). 51. Střep ze spodku a dna drobné nádobky vyhlazeného a tuhovaného povrchu, 3568 (3:15). 52. Střep ze stěny nádoby, na vnější straně stopy hlazení úzkým předmětem, tmavohnědé až černavé barvy, 3569. 53. Střep ze široce rozevřeného okraje amforovité zásobnice okrového povrchu, 3750 (3:1). 54. Střep z těla amforovité nádoby s hrdlem měkce přecházejícím ve výduť, okrového, na vnitřní straně šedivě okrového povrchu, 3571 (2:8). 55. Střep ze spodku mísy zdobené na vnitřní straně svazky rýh. Povrch vyhlazen, tmavohnědé barvy, 3572 (2:10). 56. Střep ze široce rozevřeného okraje amforovité nádoby hnědočerné barvy, vnitřek okrový, 3573 (2:2). 57. Střep ze silnější stěny nádoby nerovného okrového povrchu, 3574. 58. Střep ze stěny hrubší nádoby okrové barvy, 3575. 59. Střep z dovnitř zataženého okraje mísy na vnitřní straně nezřetelné stopy svislých rýh v tuze, povrch vyhlazen, 3576 (1:12). 60. Střep ze stěny zásobnicovité nádoby s plastickou přerušovanou páskou, povrch hruběji hlazen, špinavě okrové barvy, 3577 (4:5). 61. Střep z okraje terčovité pokličky nerovného okrového povrchu, 3578 (3:22). 62. Střep ze stěny nádoby okrového povrchu, 3579. 63. Střep z rozevřeného okraje snad velké mísy vyhlazeného okrového povrchu, 3580 (3:8). 64. Střep ze zvednutého okraje mísky vyhlazeného okrově hnědé barvy, 3581 (2:7). 65. Střep ze stěny

nádoby setřelého červenohnědé barvy, 3582. 66. Střep ze stěny amforovité nádoby, hrdlo odděleno žlábkem. Povrch poněkud setřen, černavé barvy, vnitřek okrový, 3583. 67. Střep z okraje květináče s vodorovnými pupky, povrch setřen, vnitřek hnědý, 3584 (2:13). 68. Střep z konického hrdla amforovité zásobnice okrového povrchu, 3586. 69. Střep ze široce rozevřeného okraje amforovité nádoby hnědočerného povrchu, vnitřek sienovitě hnědý, 3587 (2:3). 70. Střep koflíku s uraženým uchem, slabě zaobleného těla, povrch vyhlazen, černavé barvy, 3588 (3:9). 71. Střep z hrdla amforovité nádoby rozevřeného okraje, povrch drobný, poškozený, tmavohnědé barvy, 3589. 72. Střep ze stěny mísy, uvnitř zdobené svazky svislých rýh a mřížkováním. Povrch pečlivě vyhlazen a tuhován, materiál jemně plavený, 3590 (3:17). 73. Střep ze stěny zásobnicovité nádoby značně poškozeného černavého povrchu, vnitřek červenohnědý, 3591. 74. Střep mísky oble zvednutého okraje, povrch hruběji vyhlazen hnědé barvy se světlejšími skvrnami, 3592 (1:11). 75. Střep ze spodku a dna větší nádoby hrubšího světlehnědé barvy, 3593 (3:7). 76. Střep z konického spodku a dna nádoby hrubšího okrového, na vnitřní straně hnědé barvy, 3594 (3:11). 77. Střep ze stěny nádoby hrubého červenohnědé barvy, vnitřek hruběji vyhlazen, hnědočerné barvy, 3595. 78. Střep z plochého spodku a dna nádobky vyhlazeného a tuhovaného povrchu dnes poněkud poškozeného, 3596 (3:12). 79. Střep ze stěny větší nádoby červenohnědé barvy, vnitřek světlehnědý, 3597. 80. Střep z okraje květináče s plastickou střešovitě hraněnou páskou, povrch hruběji hlazen, okrové barvy, 3598 (2:9). 81. Střep ze spodku větší nádoby se dnem slabě vybiňajícím. Povrch drsný, okrový, vnitřek vyhlazen, okrově hnědý, 3599 (1:2). 82. Střep patrně z hrdla zásobnice, povrch poněkud přepálen a setřen, červenohnědé barvy, 3600. 83. Střep ze široce rozevřeného okraje amforovité nádoby, který je slabě zesílený, povrch vyhlazen okrově hnědé barvy, 3601 (1:7). 84. Střep z horní části hrncovité nádoby s okrajem rozevřeným, hrdlo bez přerušení přechází v tělo. Povrch hrubší, červenohnědý, vnitřek hnědočerný, 3602 (1:4). 85. Část většího obdélníkového pupku přepáleného a popraskaného červenohnědé barvy, 3603. 86. Střípek z oblého lomu nádoby černavého povrchu, vnitřek sienovitě hnědý, 3604. 87. Střep ze stěny větší nádoby, černohnědé barvy se světlejší skvrnou, vnitřek červenohnědý, 3605. 88. Střep z plochého dna nádoby hnědé barvy, 3606. 89. Střep z válcovitého okraje květináče hruběji hlazeného červenohnědé barvy, 3607 (2:14). 90. Střep ze stěny nádoby vyhlazeného špinavě hnědé barvy, vnitřek černavý, 3608. 91. Střep z plochého dna nádoby pečlivě vyhlazeného a tuhovaného povrchu na vnitřní straně, vnějšek hnědočerný, 3609 (3:12). 92. Střep ze stěny nádoby setřelého bílé okrového povrchu,

3610. 93. Střep ze stěny nádoby vyhlazeného a vyleštěného tuhovaného povrchu, tvrdě vypálený, 3611. 94. Střep koflíčku, patrně klenutého těla, povrch poněkud setřen, hnědočerné barvy, 3612. 95. Střep z plochého dna nádoby, povrch na vnitřní straně vyhlazen a tuhován, vnějšek šedý, 3614. 96. Střípek ze stěny nádoby černavého vyhlazeného povrchu, 3615. 97. Střípek ze stěny nádoby vyhlazeného šedivě okrového povrchu, 3616. 98. Kus mazanice s vyhlazenou plochou červenohnědé barvy, 3618. 99. Větší kus mazanice s vyhlazenou plochou červenohnědé barvy, 3619. 100. Kus pískové beztvareé mazanice tvrdě vypálené, bílé okrové barvy, 3620. 101. Střepey amforovitě zásobnice s nálevkovitě rozevřeným a rovně seříznutým okrajem, hrdlo odděleno od těla, na spodku vodorovné pupky. Povrch vyhlazen, černé barvy, vnitřek červenohnědý, 3621 (2:15). 102. Střep ze stěny hrubší nádoby hnědočerné barvy, vnitřek okrový, 3622. 103. Střep ze stěny hrubší nádoby sianovitě hnědého povrchu, 3623. 104. Střípek z horní části amforovitě nádoby s nepatrně odděleným hrdlem, na začátku výdutě jsou jemné šikmé rastrované pásy. Povrch poněkud setřen, černavé barvy, vnitřek světlehnědý, 3624. 105. Střep z oblé stěny nádoby přepáleného povrchu a setřelého povrchu, 3625. 106. Střep ze stěny nádoby setřelého černavého povrchu, vnitřek špinavě okrový, 3626. 107. Střep z okraje misky zdobené, povrch vyhlazen, černohnědé barvy, 3627 (3:2). 108. Střep ze stěny nádoby zdobené svislými rýhami, 3628 (3:16). 109. Střep patrně z pokličky zdobený řadami záseků. Povrch hrubší, hnědé barvy, 3629 (5:2). 110. Střep z hrdla nádoby, povrch poněkud setřen, hnědočerné barvy, 3630. 111. Střípek z oblé výdutě nádoby kdysi vyhlazeného červenohnědé povrchu, 3631. 112. Střep patrně z pokličky se zlomkem 2 hlubších důlků, okrově hnědé barvy, 3633 (3:20). 113. Střep ze stěny nádoby špinavě okrové barvy, vnitřek hnědočerný, 3634. 114. Střep ze stěny nádoby prošlý žárem a korodovaný, 3636. 115. Střep ze stěny zásobnicovitě nádoby s plastickou, doličky přerušovanou páskou, povrch sienovitě hnědý, vnitřek vyhlazen, 3637 (3:19). 116. Střep hrubší květináčovitě nádoby s páskou zásekovitých vrypů na podhrdlí, povrch poněkud setřen, světlehnědé barvy, vnitřek černohnědý, 3638 (nese označení "Bahna", 4:2).

Jáma ve stěně pískovny z r. 1937-38 (sb. prof. Horáka): 1. Střep z okraje misky, vzhůru vytaženého (5:9). 2. Střep koflíku s uraženým uchem, esovitě profilace (5:8). 3. Střep z vytaženého okrajem mísy (5:7). 4. Šikmo dovnitř formovaný okraj zásobnice (5:5). 5. Talířová miska se zdůrazněným okrajem (5:10). 6. Střep ze zvednutého okraje zásobnice (5:6).

Bez bližší lokalizace (sbírka prof. Horáka): 1. Střep z okraje zásobnice prstovaného okrového povrchu. Lužická kultura (5:11). 2. Drobná lahvičková nádobka vyhlazeného černého povrchu (5:12). 3. Drobná nádobka s naznačeným hrdlem a olámaným okrajem a uchem, černého hlazeného povrchu. Kultura? (5:13).

Nedochovaly se sice celky jednotlivých objektů, ale celkově lze konstatovat, že popsaný soubor má jednotný charakter. Náleží slezskoplatěnické kultuře, podle klasifikace J. Filipa⁹⁾ jeho III. stupni. Sídlištní keramiku tohoto stupně známe dosud jen velmi nedokonale, většina materiálové základny nebyla ani publikována. Charakteristické jsou velké amforovitě nádoby či zásobnice s nálevkovitě rozevřeným okrajem (1:6, 7, 10, 2:2, 3, 6, 3:1, 8), zdobené výraznými výčnělky na spodní části těla (2:15, 3:14, 4:1, 3), na sídlištních výjimečně zdobené hlavně pupky na pohrdlí, provázené svislými žlábkami (2:5) nebo rýhami (4:8). Podobné tvary také tvoří běžnou výbavu žárovou hrobů (viz. např. Platěnice,¹⁰⁾ Opatovice n. L.¹¹⁾ aj. Méně časté na pohřebištích jsou již amfory podobných tvarů, ale opatřených dvěma uchy. V Libešanech nalezneme ještě tvar zdobený horizontálními rýhami na rozhraní hrdla a těla a doličky pod uchy (1:1). Jinak menší amforovitě nádoby jsou zde bez výzdoby, esovitě profilace, spíše nízké, mísovitě (2:8). Pokud jsou zdobeny, vystupuje zde motiv šrafovaných trojúhelníků (4:4) na horní části těla.

Velmi rozšířeným tvarem jsou mísy. V tomto období mladší doby halštatské vystupují nejčastěji mísy s kolmo zvednutým okrajem (1:11, 13, 2:4, 3:4), někdy vodorovně seříznutým (1:15). Jinak běžným a značně průběžným tvarem jsou mísy i misky s dovnitř zataženým okrajem (1:12, 16), někdy na vnitřní straně zdobené svazky rýh (2:10). Pro mladší období je charakteristický tvar misky s ostře vysedlým lomem (1:5), objevující se na širokém území jak v Čechách (např. Příšovice¹²⁾, Češov¹³⁾), na Mo-

9) J. Filip, Popelníková pole a počátky železné doby v Čechách. Praha 1936-37.

10) J. L. Píč, Nový typ žárových hrobů v Čechách. Pam. arch. XX, 1902-1903, 467-508.

11) J. Rataj, V. Vokolek, Lužické a slezskoplatěnické pohřebiště v Opatovicích n. L. Pam. arch. LIII 1962, 19-66.

12) E. Soudská, Pozdně halštatské sídliště v Příšovicích u Turnova. Arch. stud. mat. I. Praha 1964, 53-74.

13) V. Vokolek, Sídlíště z pozdní doby halštatské a slovanské v Češově. Arch. rozhledy XLIV 1992, 540-547.

ravě (Uničov-Medlov¹⁴⁾) či na Slovensku (Sered¹⁵⁾). Drobnější misky mají esovitou profilaci s odděleným hrdélkem a jsou zdobeny vodorovnými rýhami doprovázenými šrafovanými trojúhelníčky a lomem přerušovaným dolíčky (3:2) nebo lomem skupinami krátkých rýžek s vnitřní výzdobou ze skupin žlábků (2:3). V Libešanech nalezen zlomek vyšší misky se slabě vyznačeným hrdélkem (3:10). K jemným tenkostěnným miskovitým nádobám lze přiřadit zlomek s ostře hraněnou spodní částí výdutě (3:6).

Koflíky v Libešanech jsou zastoupeny velmi slabě. Nalezneme zde jednoduchý tvar se slabě zaobleným tělem (3:9) nebo s náběhem na esovitou profilaci (5:8). Rovněž talíře, velmi hojné v hrobovém inventáři, můžeme zde rekonstruovat pouze ve dvou případech. Mají jednoduchý tvar se zdůrazněným okrajem (5:10) nebo typický přehnutý okraj a vnitřní výzdobou (1:8).

K běžným sídlištním i hrobovým nálezům náleží hrncovité nádoby běžně označované jako květináče. Všechny zde mají více méně náběh na dovnitř vklopený okraj a jsou zdobeny pupky kombinovanými s dolíčky (1:17, 3:20, 4:2) nebo pouze pupky (2:12, 4:7) či plastickou páskou (2:9, 3:5, 5:1) někdy prolamovanou (4:6). Vedle klasických květináčů se zde objevují i skutečné hrncovité tvary s plastickou páskou na podhrdlí (1:14), svou velikostí již připomínají zásobnicovité nádoby, které často květináče skutečně představují. Hrncovitá nádoba na tab. 1:4 s neznačeným hrdlem a zdrsněným tělem představuje mladou variantu těchto tvarů, vystupujících hlavně v pozdní době halštatské.

Z ostatních keramických tvarů v Libešanech lze uvést zlomek terčovité pokličky zdobené řadami dolíčků (3:18) nebo jiný, nezdobený (3:22). Jako typický sídlištní tvar se často uvádí cedník, nádoba s otvory ve stěnách a hlavně dně (1:3, 5:3), který výjimečně můžeme nalézt i v hrobech (např. Ředice¹⁶). Drobnější lahvovité nádobky (5:12, 13) jsou bez bližších údajů, mohou pocházet ze sídliště, ale není vyloučeno, jak ukazuje jejich celistvost, že byly součástí hrobů, které můžeme v blízkosti osady předpokládat. Funkci zásobnic plnily větší nádoby převážně v podobě květináče, většinou s plastickou, dolíčky přerušovanou páskou (např. 5:4). Zlomek zásobnice se široce rozevřeným okrajem a prstovaným povrchem (5:11) náleží s největší pravděpodobností lužické kultuře. Tuto funkci také plnily

14) J. Nekvasil, Die jüngere und späte Stufe des Hallstattabschnittes der Lausitzer Kultur in Möhren. Symposium zu Problemen der jüngeren Hallstattzeit in Mitteleuropa. Bratislava 1974, 253-310.

15) J. Paulík, Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej. Slov. arch. IV, 2, 1956, 177-212.

16) V. Diviš, Nekropole ředická na Hořánkách. Pam. arch. XV 1890-92, 35-42, 110-114, 169-176.

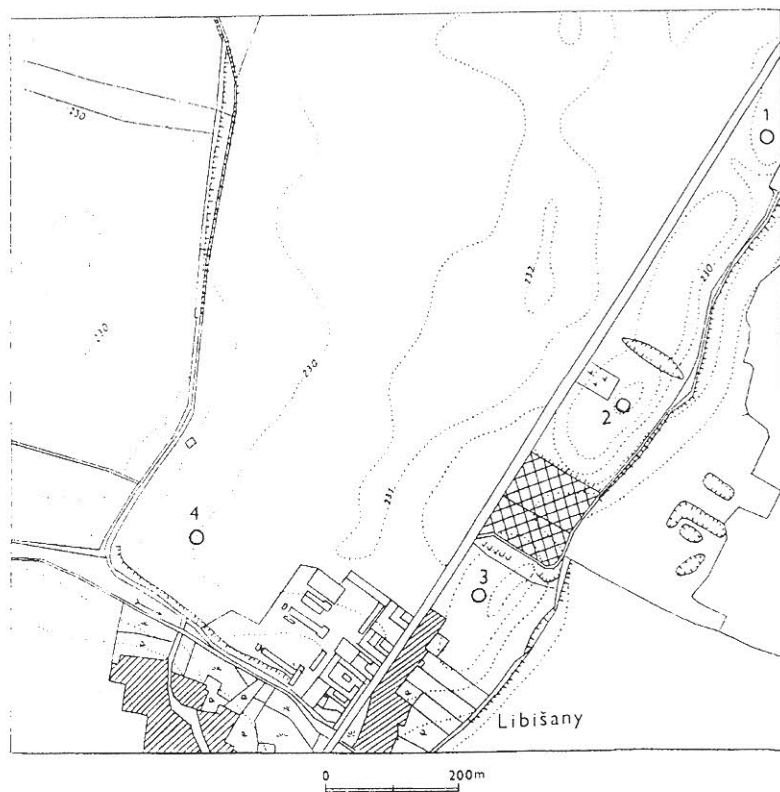
velké nádoby s dovnitř sešikmeným nebo zvednutým okrajem (5:5, 6). V této souvislosti je nutno se zmínit o zlomku nádoby nádoby s plasticky členěným vodorovně ukončeným okrajem vyrobeným z tuhového materiálu (1:9). Tato profilace má vysloveně mladý charakter analogický u nálezů z pozdní doby halštatské (např. Rosice u Chrasti¹⁷). Mezi sídlištním materiálem v Libešanech byla nalezena i část velkého tzv. měsíčního idolu, dlouhého po rekonstrukci téměř 40 cm, který v současné době nelze ve sbírkách muzea nalézt (je znám pouze z nereprodukovatelné fotografie Pilpánovy sbírky). Tyto předměty, často v menším provedení nalézané v žárových hrobech jak samostatné, tak připevněné na terčovitých pokličkách představující v podstatě oltářičky, nemají nic společného s kultem měsíce, ale s kultem býka - plodnosti¹⁸.

Osada v Libešanech, položená na břehu nad močálovitým prostředím mezi starými labskými rameny náleží slezskoplatěnické kultuře, jejímu III. stupni podle třídění J. Filipa, tedy HC v klasifikaci Reineckeho (7.-6. stol. př.Kr.). Bližší srovnání s dalšími východočeskými nálezy brání naše nedokonalé znalosti a výzkum tohoto období. Osada měla patrně delší trvání s přesahem do stupně HD, jak dokládají některé zmíněné mladší tvary nádob. Objekty z této fáze slezskoplatěnické kultury jsou naorávány asi 400 m východním směrem na nálezšti 4 (viz plán na obr. 1). Slezsko platěnická osada vznikla na místě již dříve osídleném v lužické kultuře. Pohřebiště lze předpokládat na jiné písčové duně patrně SV směrem, poblíže dnešního hřbitova (naleziště 2), kde sběrem byly získány drobné lužické i slezskoplatěnické střepy. Podobné rozložení osady a pohřebiště lze pozorovat i v nedalekých Opatovicích n. L.

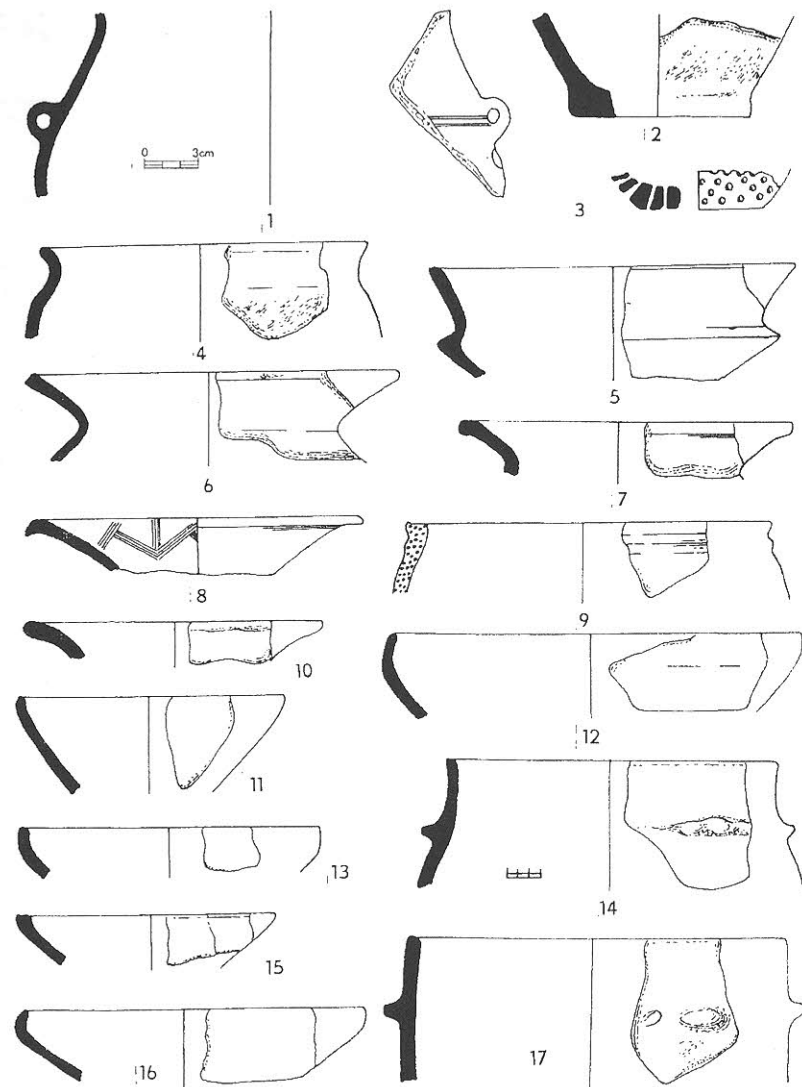
Pravěké a raně středověké osídlení v Libešanech, jehož součástí je i popsaná osada slezskoplatěnické kultury ze starší doby železné, je důležitou složkou archeologického dědictví východních Čech a i v budoucnosti bude této lokalitě věnována zvýšená pozornost.

17) V. Vokolek, Pozdně halštatský objekt v Rosicích u Chrasti. Arch. rozhledy 14, 570-572.

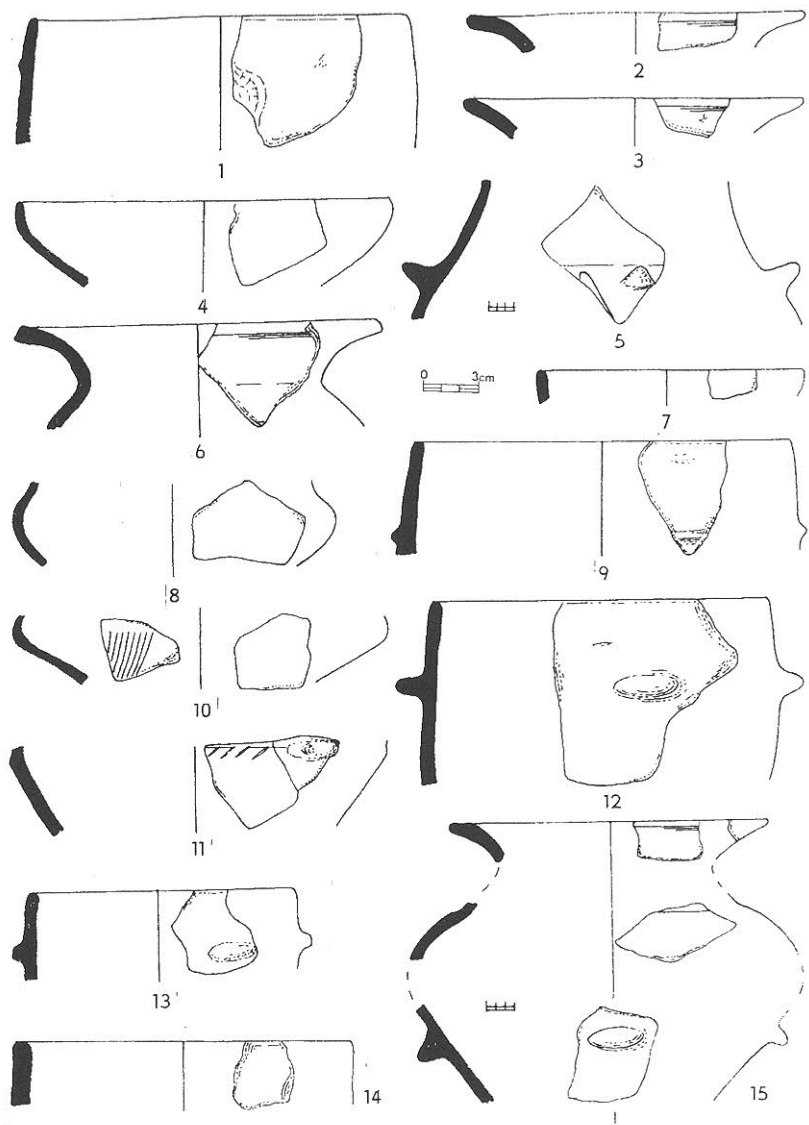
18) V. Vokolek, Počátky osídlení východních Čech. Hradec Králové 1993, 72, I. Jadczykova, Grob kultury lużyckiej z Wołowa. woj. Wrocław. Silesia Antiqua XXXI 1989, 47-56.

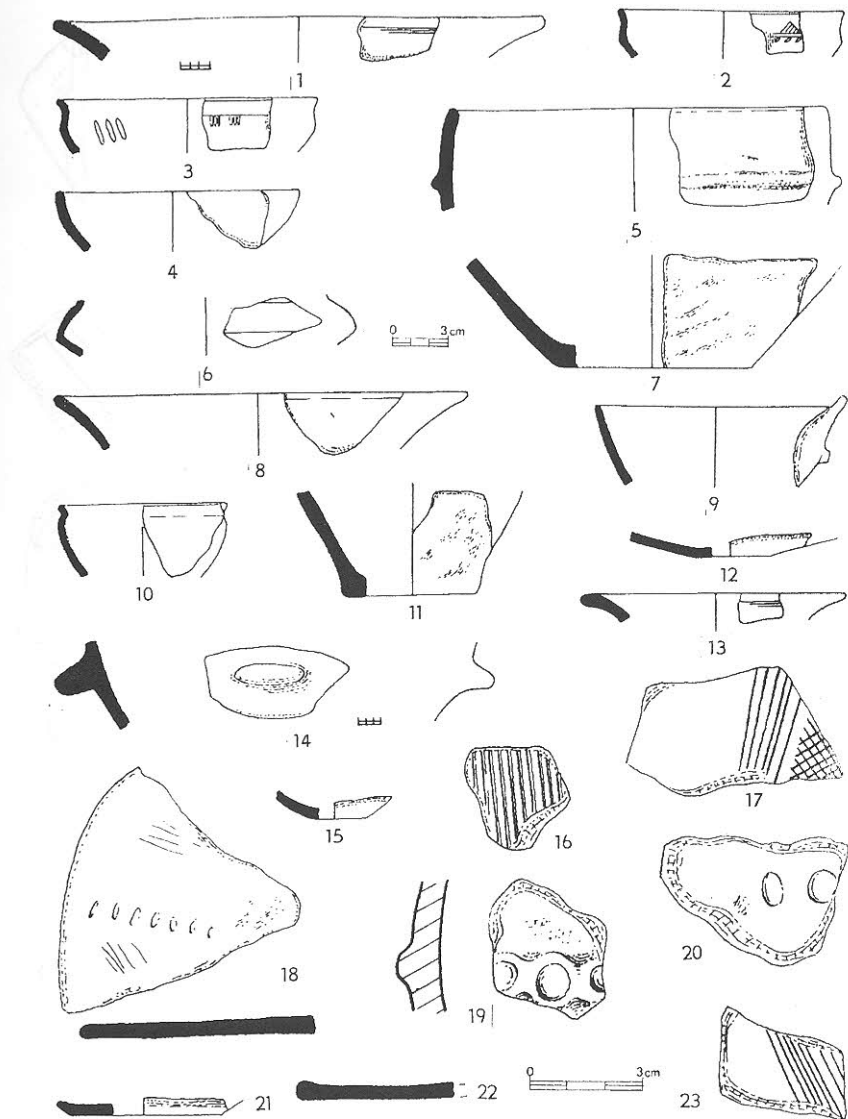
Obr. 1: LIBIŠANY (okr. Pardubice). Poloha slezskoplatěnického sídliště (nal.3). Šrafovaná plocha je místo starého písníku.

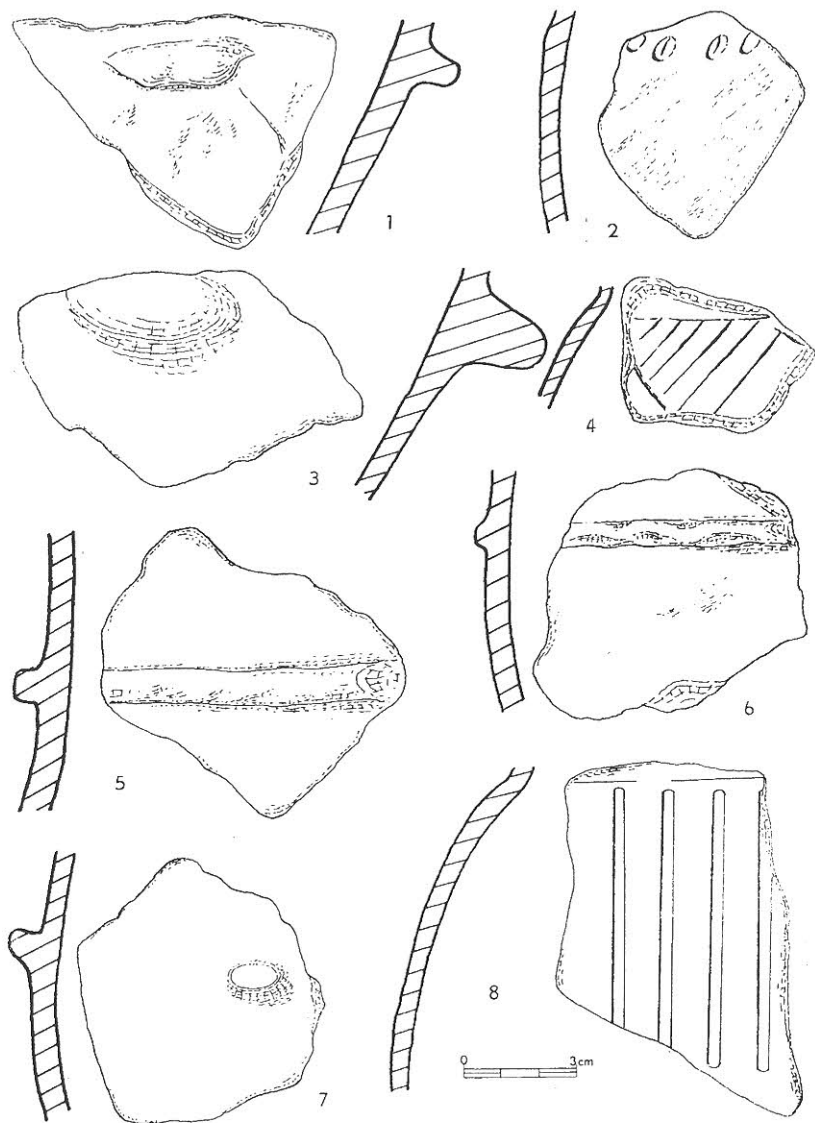
Tab. 1: Libišany (okr. Pardubice). Nálezy ze sbírky Fr. Půlpána.

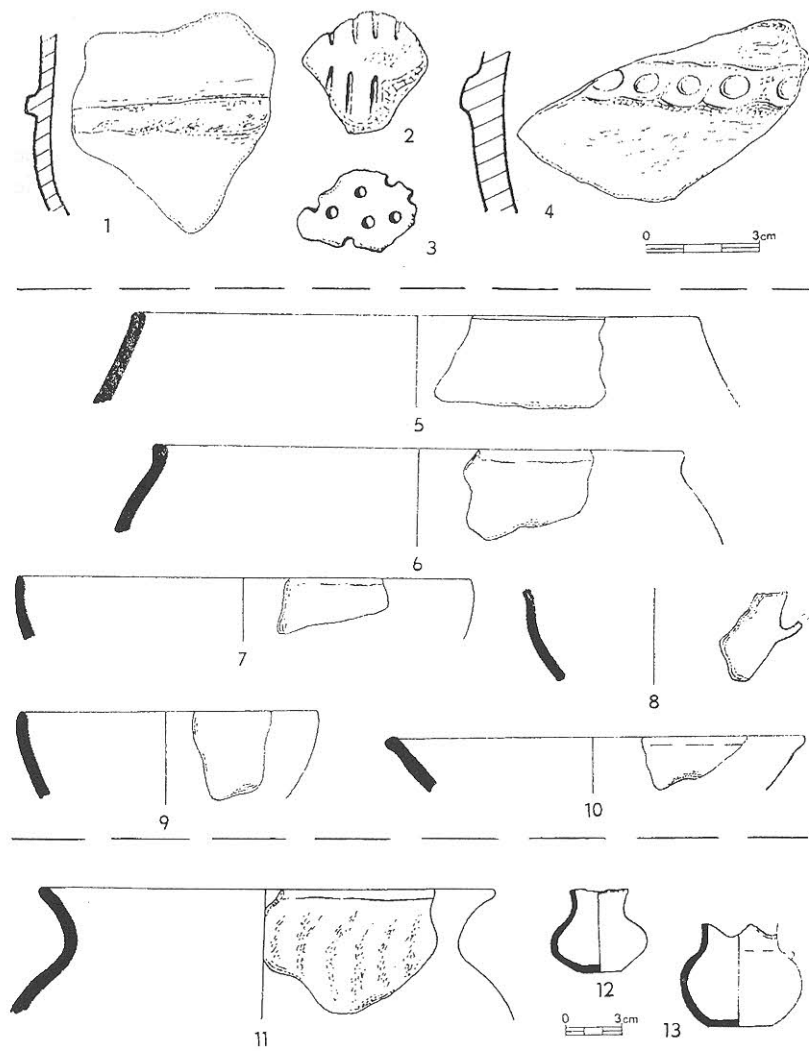
Tab. 2: Libišany (okr. Pardubice). Nálezy ze sbírky Fr. Půlpána.

Tab. 3: Libišany (okr. Pardubice). Nálezy ze sbírky Fr. Půlpána.

Tab. 4: Libišany (okr. Pardubice). Nálezy ze sbírky Fr. Půlpána.

Tab. 5: Libišany. 1-4 nálezy ze sbírky Fr. Půlpána. 5-10 jáma z r. 1937-38, sbírka prof. Horáka, 11-13 sbírka prof. Horáka, bez bližší lokalizace.

Siedlung aus der Urnenfelderkultur in Libišany (Zusammenfassung)

Libišany ist ein bedeutsamer archäologischer Fundort in Ostböhmen. Nebst der neolithischen, äneolithischen und slawischen Funden wurde hier auch eine Siedlung der Schlesisch-Platenitzer Kultur festgestellt, die zu ihrer Stufe III, HC, gehört. Teilweise wurde diese Siedlung bereits von František Půlpán im Jahre 1912 in der örtlichen Sandgrube untersucht.

Manche keramische Bruchstücke zeigen, daß die Siedlung hier bereits zur Zeit der Lausitzer Kultur gegründet worden war und daß sie bis in die späte Hallstattzeit, Stufe HD, überlebte. Die Siedlungen der Schlesisch-Platenitzer Kultur kennen wir bisher nur sehr unvollkommen, sodaß die Publikation von einem jeden archäologischen Fund zur Aufgabe der nächsten archäologischen Tätigkeit gehört.